

Flora op drift

Onze flora verandert rap; het meest indrukwekkend in de steden. Aan de toestroom van nieuwelingen lijkt geen einde te komen.

Stadsflora op Standaardlijst

Steeds weer nieuws onder de zon. In iedere stedelijke kern kun je het onbekende, onverwachte tegemoet zien. Dat maakt de stadsbotanie een boeiende bezigheid, zeker als je de trends doorziet. Sinds 1985 observeer en registreer ik in Amsterdam het schouwspel van verandering; de transformatie van de urbane flora. 320 soorten maakten onder mijn ogen hun entree, Spaanse gouddistel noteerde ik in 2021 als jaarafsluiter. Het hele aanbod aan nieuwkomers is van jaar tot jaar vastgelegd in 'Meetnet Amsterdam' met een complete datareeks (totaalijst)¹ en analyse daarvan (bijgaande tabel). Wat saai cijfers lijken, blijkt boeiend bronmateriaal waardoor de stadsbotanie meer betekenis krijgt.

Van Wachtkamer naar Gevestigde orde

Een nieuw ontdekte soort levert niet direct een uitbreiding van de Nederlandse flora op. Er is sprake van vele 'verdwiners'; soorten van tijdelijke aard, soms herintredend, maar nooit definitief blijvend (Saffloer). Voor potentiële blijvers – aangeduid als wachtkamersoorten² – kan het een tijd duren eer duidelijk wordt dat ze daadwerkelijk zijn ingeburgerd. Slagen ze daarin, dan is promotie naar de Standaardlijst Nederlandse flora aan de orde.

Een soort classificeert zich als deze zich op ten minste drie afzonderlijke locaties minimaal drie generaties lang zelfstandig, via zaadvermeerdering handhaaft. Daarmee verdient deze het predicaat

Urbane flora als hofleverancier

Onlangs is de Standaardlijst van de Nederlandse flora, de boekhouding van onze wilde plantensoorten, gepubliceerd (Gorteria³). Deze lijst, met een eerste editie in 1971, presenteert de soorten die (anno) nu als natuurlijk deel van onze flora worden gezien; bestaande uit oorspronkelijk inheemse (ijkjaar 1830) en sindsdien ingeburgerde soorten. De geactualiseerde lijst telt nu 1666 soorten, 130 meer dan de vorige editie (2003). 55% van de aanwas is van urbane aard.

Standaardlijstsoort. Het is in nogal wat gevallen niet eenvoudig vast te stellen of een soort aan de criteria voldoet. In de praktijk ontbreekt het veelal aan goed gedocumenteerde waarnemingen, waarbij blijkt dat een soort zich spontaan heeft uitgezaaid met daarbij een voortgaande, natuurlijke populatieopbouw. In het Amsterdams 'Meetnet nieuwe stadsplanten' is dat wel

	Meetnet Amsterdam Nieuwe stadsplanten		Gepromoveerd naar Standaardlijst [1e tijdvak van inburgering]			
	Tijdvak	Wachlijst N=320	Cat.1* SL2020	Cat.2** SL+	Gem. aantal inburgeraars (p/j)	Enkele markante aanwinsten * / genomineerden **
	'85-89		14		2,8	Hoge dravik, Kransnemesia, Stijve windhalm, Knolcyperus
	'90-94		19		3,8	Kransmuur, Smalle ijzervaren, Muurfijnstraal, Schijnpapaver
	'95-99		22	+1	4,6	Slaapkamergeluk, Spaanse dravik, Groot trilgras, Bleek cypergras
	'00-04		25	+5	6,0	Donzige klapproos, Klein fakkelgras, Brede raket, Halsbloem, Kransgras, Rimpelgras**
	'05-09		23	+7	6,0	Liggende majer, Amerikaanse droogbloem, Stekelkamgras, Vroeg havikskruid, Wit bilzekruid **
	'10-14		22	+13	7,0	Kleine muurbloem, Hoge anemoon, Zuidelijke brandnetel, Fijn vedergras, Slanke naaldaar**
	'15-19		20	+16	7,2	Rattenstaartgras, Ruige fijnstraal, Muskusreigers-bek, Koraalhelmkruid**, Garganoklokje **
		Rest 121	Overstappers 187			
	'20-21	+12	nvt	nvt		

Tabel: 'Meetnet Amsterdam': van de 320 soorten die zich als kansrijke nieuwelings (wachtkamersoort) aandienden zijn er 187 ingeburgerd geraakt. Ze zijn deel van een voortgaande aangroei, gemiddeld 5 soorten per jaar (episode '85-'19), recent oplopend tot 7.

Bij Saffloer – hier op locatie in Amsterdam (2021) – is tijdelijkheid troef; die verschijnt en verdwijnt zonder zich te vestigen.

Spaanse gouddistel in Amsterdam (2021); een incidenteel optreden of eerste vestiging?

gebeurd. Van de 320 gevolgde wachtkamersoorten zijn er nu 145 (cat. 1) als Standaardlijstsoort deel van het establishment.

Die status ligt ook binnen het bereik van 42 'genomineerde' soorten (cat. 2) die de lijst van 2020 (net) niet haalden, maar klaar staan voor een komende editie. Aansluitend dient zich alweer een opvolgende generatie aan: Kleinste majer (*Amaranthus blitum* subsp. *emarginatus*), Rood kruipertje (*Hordeum leporinum*), Kleinbloemige agastache (*Agastache urticifolia*) en Anna Paulownaboom (*Paulownia tomentosa*). De tijd zal leren of ook Spaanse goud-distel (*Scolymus hispanicus*) zich daaronder schaaft. Dat perspectief mist Saffloer (*Carthamus tinctorius*) – een oranje bloeiende, stekelige composiet – waarmee Spaanse gouddistel in Amsterdam gezamenlijk opbloeide. Bij Saffloer, een traditionele aanvoerplant – in cultuur als verplant – uit Azië, is tijdelijkheid troef.

Spaanse gouddistel

Het merendeel van de stedelijke inburgeraars komt uit het Middellandse Zeegebied. Spaanse gouddistel, die uitgesproken mediterraan is, heeft hiermee de goede papieren. Deze gouddistel is meer dan Spaans; de hele mediterrane regio vormt z'n thuis. Het trio triomfeert daar op zonnovergoten, open, woeste, verrijkte stenige of zandige bodems. Een uitstapje naar onze omgeving bleef achterwege, tot vorig jaar dan. Wel werd de plant eerst voor Gevlekte gouddistel (*Scolymus maculatus*) versleten; een verwant die zich meermaals in ons land vertoonde, het laatst 40 jaar geleden. Goud-distels – met drie representanten, zie voor details en determinatie⁴ – doen aan distels denken, maar zijn dat niet. De fraaie, imposante planten zijn evengoed fors stekelig; de bladeren en stengels zijn bezet met scherpe, gedoornde vleugelranden. De goudgele bloemhoofdjes dragen enkel straalbloemen. Merkant zijn de wit geaderde bladeren.

Spaanse gouddistel is overblijvend, alsook zijn Grootbloemige verwant (*Scolymus grandiflorus*). Gevlekte gouddistel is eenjarig. Spaanse gouddistel heeft een achterswaardige actieradius, zijn 'neven' bewegen in een klein areaal. Niet gek dat juist Spaanse gouddistel nu bij ons, onder de noordelijke zon, is opgekomen.

Tekst en foto's: Ton Denters

Meer urbaan plantennieuws: zie twitter [@urbane_natuur](https://twitter.com/urbane_natuur) en de website stadsplanten.nl

Bronnen

1. Publicatie daarvan zal t.z.t. plaatsvinden in Gorteria.
2. Meijden, R. van der & B. Odé, 2001 / 2003, Wachtkamer- en standaardlijstsoorten. Gorteria.
3. Duistermaat, H., L.B. Sparrius & T. Denters, 2021, Standaardlijst van de Nederlandse flora 2020. Gorteria.
4. www.floramaroccana.fr/files/downloads/va-zquez-pardo-f.m.-2000---el-ge-nero-scolymus-tourn.-ex-l.-asteraceae---taxonomia-y-distribucion.pdf